



## Synpunkter på remissen ”Ordning och reda i välfärden”, SOU 2016:78

Lärarnas Riksförbund har beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerad remiss från Valfärdsutredningen. Förbundet vill endast kommentera de delar som berör skolväsendet.

Förbundet väljer dessutom att inte fördjupa sig i remissens detaljer, utan istället utgå från remissens viktigaste förslag och föra ett principiellt resonemang utifrån dessa.

### Inledning

Höga kunskapsresultat och hög grad av likvärdighet bör stå i förgrunden för den nationella skolpolitiken. Utredningens förslag utgör, enligt förbundets mening, dessvärre inte ett tillräckligt steg i denna riktning. Utformandet av friskolesystemet och valfrihetsreformen, i kombination med den näst intill obefintliga regleringen av skolans resursanvändning, har visat sig ha negativa effekter på både kunskapsresultat och likvärdighet. Föreliggande utredningsförslag har som ambition att förbättra resursanvändningen i skolan, men det är högst oklart om så verkligen skulle kunna bli fallet.

Lärarnas Riksförbunds kongress i maj 2016 resulterade i ett par ställningstagande som är av vikt för Valfärdsutredningen och som följaktligen är avgörande för detta remissvar. Det handlar om ett nytt modernt styrsystem som bygger på ett nationellt ansvarstagande där finansieringen och resursfördelningen för samtliga skolor behöver ses över. Det finns mycket som tyder på att resurserna till skolan inte används effektivt, då inte bara genom möjligheten till vinstuttag i privat sektor. Av mycket stor vikt är vidare de beslut som kongressen fattade angående vinster inom skolans område. Besluten innebär att allt överskott som uppstår vid en verksamhet ska återinvesteras där överskottet uppstått, och att aktiebolag på sikt ska fasas ut från skolsektorn.

Kongressbesluten grundar sig i principen om att skattepengar som investeras i skolan ska användas på ett sådant sätt att de till fullo kommer skolan, då i huvudsak undervisningen, till del. För detta krävs ett nytt finansierings- och resursfördelnings-



system, samt vissa förändringar och förtydliganden i det regelverk som på olika sätt styr och påverkar skolan.

Förbundet har en i grunden positiv syn på valfrihet, något som inte står i motsatsställning till att skolans resurser till fullo ska användas till verksamhetens tänkta ändamål, nämligen det som står angivet i skollagen och läroplanerna. Det är dock tydligt att skolsystemet behöver en översyn i syfte att höga kunskapsresultat och likvärdighet ska kunna garanteras. Skolkommisionen är en statlig utredning med just ett sådant uppdrag. Lärarnas Riksförbund vill dock redan nu peka på behovet av en översyn av skolans finansierings- och resursfördelningsmodell. Förbundet har tagit fram en modell för finansiering och resursfördelning för både grund- och gymnasieskolan. Denna modell är bland annat uppbyggd på så vis att möjligheterna att göra vinstuttag minimeras.

### **Allmänna synpunkter**

#### **Lärarnas Riksförbund inställning till huvudförslagen:**

- Lärarnas Riksförbund anser att utredningens huvudförslag om vinstreglering och ny tillståndsgivning för skolan är ett steg i rätt riktning. I det fall regeringen genom utvärdering kan konstatera att de föreslagna regelförändringen inte fått avsedd effekt, måste snabbt ytterligare steg kunna vidtas.

#### **Lärarnas Riksförbund föreslår:**

- Att en särskild utredning tillsätts för att följa reformens effekter.
- Att regeringen skyndsamt efter det att Skolkommisionen avlagt sitt slutbetänkande hanterar frågan om nationell finansiering och resursfördelning för samtliga grund- och gymnasieskolor.
- Att aktiebolag på sikt fasas ut från skolektorn. Detta kräver en övergångsperiod med tydliga incitament för befintliga aktiebolag att omvandla verksamheten till annan verksamhetsform. En översyn av möjligheten att på sikt fasa ut aktiebolag från skolan bör också ingå i ovan nämnda utredning.

## Särskilda synpunkter

### Vinstbegränsning i skolan

Utredningen föreslår införandet av en vinstbegränsningsregel, där vinstuttag ska regleras genom en begränsning av rörelseresultatet i relation till operativt kapital för de aktörer som vill ta emot offentlig finansiering.

Förbundet instämmer i den princip utredningen ger uttryck för – att skattepengar ska gå till välfärdens ändamål. Privata initiativ på skolområdet är något förbundet bejakar, och detta står inte i motsatsförhållande till den ovan nämnda principen. Vinstincitament riskerar dock att kollidera med skolans mål. Detta blev tydligt, inte minst genom John Bauers konkurs för några år sedan. Av den anledningen anser förbundet att aktiebolag på sikt ska fasas ut från skolsystemet.

Att försöka reglera vinstnivåer, såsom utredningen föreslår, är komplicerat. Sådana detaljerade regler riskerar att locka till metoder att kringgå regelverket, vilket skulle kräva mycket noggrann och omfattande uppföljning. Ett sådant system riskerar också att förlora legitimitet, då resurser ändå flyter ut ur systemet via vinstuttag, samtidigt som byråkratin är ineffektiv. Förbundet anser ändå att förslaget är värt att pröva. Det är möjligt att effekt kan uppnås, men det krävs med stor sannolikhet att regleringen kombineras med ett smartare finansierings- och resursfördelningssystem för samtliga skolor, oavsett huvudman.

Förbundet anser att utredningen inte tillräckligt analyserat möjligheterna att komplettera vinstregleringen med bestämmelser kring nyckeltal. Att reglera vissa nyckeltal skulle kunna vara en framkomlig väg, i kombination med utredningens övriga förslag. Ett index för lärarlöner kan utgöra ett sådant komplement, då lärarlönerna är skolans viktigaste kostnadspost. En indexering av lönekostnaden skulle bidra till en försäkran om att skolans resurser används just till skola.

Skolkommissionen kommer i april 2017 med sitt slutbetänkande, där frågan om ett nytt finansierings- och resursfördelningssystem behandlas. Regeringen bör därefter mycket skyndsamt överväga vilken typ av finansierings- och resursfördelningssystem som ska införas. I det här hänseendet, när det gäller möjligheten att generera vinst, bör finansierings- och resursfördelningssystemet vara utformat på ett mycket restriktivt sätt. Huvudregeln ska vara att överskott som genereras i en skattefinansierad verksamhet ska investeras i densamma.

### Tillståndsprovning för mottagande av offentliga medel

Utredningen föreslår att juridiska personer som vill bedriva skolverksamhet ska ansöka om ett särskilt tillstånd hos Skolinspektionen för att få ta emot offentlig



finansiering. Detta förslag ska redan på förhand tillförsäkra att en aktör avser att bedriva verksamheten enligt vinstbegränsningsförslaget.

Förbundet anser att tillståndsprovningen för friskolor behöver utvecklas. Det bör därför övervägas att utveckla befintlig tillståndsprovning med de komponenter som utredningsförslaget presenterar inom ramen för den nya provningen.

Förbundet ser gärna en stärkt ekonomisk tillsyn av huvudmännen, men det sammantagna uppdrag till Skolinspektionen som utredningsförslaget ser framför sig är mycket omfattande. Man bör ställa sig frågan om den typen av inspektion och tillsyn verkligen är väl använda resurser.

### **Stärkt ägarprovning**

Utredningen föreslår viss skärpning samt förtydligande av vissa förslag som Ägarprovningsutredningen lämnade 2015, då flera remissinstanser krävt detta. Det handlar bland annat om stärkt provning av ägare, VD och styrelse i samband med tillståndsgivning.

Förbundet har inget att erinra gällande denna del av utredningens förslag, utan hänvisar först och främst till det remissvar förbundet avlade i samband med att Ägarprovningsutredningen var ute på remissrunda. Däremot vill förbundet även här lyfta fram vikten av att en begränsning i den fria etableringsrätten görs, i syfte att förbättra användningen av skolans resurser.

### **Övriga förslag som berör skolans område**

När det gäller entreprenadfrågan anser förbundet att den studerande ska kunna välja utbildningsaktör, däremot inte att en huvudman väljer åt den studerande, såsom är fallet vid entreprenader. Det innebär att entreprenader bör avskaffas inom utbildningssektorn.

Stockholm 1 februari 2017

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Åsa Fahlén  
Förbundsordförande

Olof Lundborg  
Senior utredare